

Г.С. Руденко

Житомирський державний університет ім. Івана Франка

Навчально-науковий інститут іноземної філології

к.філол.н., доц. Жуковська В.В.

Лінгвостилістичні засоби вираження індивідуально-авторської модальності в політичному дискурсі

Риторика як мистецтво публічного спілкування і переконання посідає особливе місце в суспільному публічному житті. Політичний дискурс є особливим видом аргументативного тексту, створеним за законами риторики, орієнтованим на переконання, і який є наслідком інтенції оратора щодо здійснення впливу на масову та індивідуальну свідомість слухача. Політика як суспільне явище передбачає вплив на масову свідомість. Щоб досягнути своєї мети, політики намагаються вербально і невербально впливати на аудиторію.

Політичний дискурс неодноразово привертав увагу науковців із різних галузей, зокрема і лінгвістів, оскільки зв'язок між мовою і політикою очевидний: жоден політичний режим не може існувати без комунікації. Серед класичних робіт з даної проблематики можна назвати праці Т.А. ван Дейка (1997), М. Фуко (1996), а також дослідження вітчизняних авторів: М.В. Ільїна (1997), Г.Г. Почепцова (1998), Є.І. Шейгал (2000), О.М. Баранова (2001), В.Г. Ожидрянової (2007), К.В. Коротич (2007), Л.В. Солощук (2009), І.Л. Гоцинець (2010) та ін. Особливу увагу лінгвісти звертають на екстралінгвістичні характеристики політичного дискурсу, а також механізми та технології впливу політика на адресата з метою маніпулювання його свідомістю, адже політичний дискурс є найвпливовішим явищем в сучасній політичній комунікації.

Як зазначає Т.А. ван Дейк, політичний дискурс – це клас жанрів, обмежений соціальною сферою, а саме політикою. Урядові обговорення, парламентські дебати, партійні програми, промови політиків – це ті жанри, які належать сфері політики. Політичний дискурс – це дискурс політиків [1: 27].

Політична мова є, в першу чергу, засобом передачі інформації політичного змісту та за її допомогою налагоджується спілкування, взаємодія між суб'єктами політики, зокрема – між владою і громадянами. Однією з визначальних функцій, яка виділяє політичну мову із загального мовного

контексту, є функція переконання і контролю. Використання експресивних можливостей мови, підбір мовних знаків, наділення термінів і понять певними значеннями – все це в політичній мові спрямовується на здійснення впливу як на індивідуальну, так і на масову політичну свідомість і контроль за поведінкою громадян.

Розглядаючи будь-який дискурс не можна не звернути увагу на його учасників. Що стосується політичного дискурсу, то тут чи не найважливішу роль відіграє саме комунікант, мовна особистість. Тому вона і привертає особливий інтерес саме у політичному дискурсі, оскільки він найбільше впливає на громадську свідомість і широко розповсюджений в засобах масової комунікації.

Як зазначають дослідники поняття мовної особистості, єдиного визначення даного феномену досі немає. Лінгвісти О.А. Семенюк та В.Ю. Паращук дають таке визначення мовної особистості: це – модель представлення особистості, що ґрунтується на аналізі дискурсу носія мови й узагальнено об'єктивує особливості використання ним системних засобів мови як з метою відображення його світобачення, так і для реалізації комунікативних інтенцій [3 : 56].

У понятті мовної особистості фіксується зв'язок мови з її індивідуальною свідомістю, з її світоглядом. Будь-яка особистість виявляє себе і свою суб'єктність не тільки через предметну діяльність, а й через спілкування, яке неможливе без мови і мовлення. Мова людини з неминучістю відображає її внутрішній світ, слугує джерелом знання про її особу. Більше того, очевидно, що людину не можна вивчити поза межами мови, оскільки, навіть у простих життєвих ситуаціях, важко зрозуміти, що вдає із себе людина, поки ми не почуємо, як і що вона говорить. Ця думка підтверджується В. Воробйовим, який вважає, що “про особистості можна говорити тільки як про мовну особистість, що втілена в мові” [2 : 26].

Мовна особистість – це складна єдність багатьох факторів. У даній роботі нас цікавить ставлення комуніканта до того, про що він говорить та засоби вираження цього ставлення, тобто індивідуально-авторська модальність мовця. Модальність є в кожному висловлюванні, у писемному та усному. Модальність як лінгвістичне явище може бути описане як з позиції семантики, так і з позиції граматики, за допомогою формальних засобів, завдяки яким реалізується те чи інше модальне значення.

За Т.А. Сергуніною, авторська (суб'єктивна) модальність – це втілення авторської інтенції, що визначає текстову модальність. Суб'єктивна модальність вказує на ступінь достовірності переданої думки. Ця модальність проявляється у побудові композиції художнього тексту, в авторському ставленні до зображуваного, що проявляється у реалізації категорії оцінки, образності, емотивності, у специфіці подачі змістово-фактичної, змістово-концептуальної і змістово-підтекстової інформації тексту [4 : 108]. Вираження суб'єктивної модальності, порівняно з об'єктивною, дуже різноманітне й охоплює всю гаму існуючих у мові різноаспектних засобів вираження того, про що повідомляється.

З метою аналізу лінгвостилістичних засобів вираження індивідуально-авторської модальності у політичному дискурсі нами було проаналізовано 15 політичних промов американського президента Барака Обами за 2004, 2008 – 2013 роки та 15 промов в минулому Держсекретаря США, представника Демократичної партії Хіларі Клінтон за 1969, 1995 – 1997, 2000, 2005, 2007 – 2009, 2012 – 2013 роки . Стилiстичнi засоби виразностi рiзних рiвнiв мови у даних промовах були проаналізовані, а також було виявлено, яким чином виражається індивідуально-авторська модальність саме за допомогою лінгвостилістичних засобів. Для цього ми вибрали деякі концепти, що найчастіше використовуються у промовах даних політиків, проаналізували їх та виявили, за допомогою яких стилістичних засобів ці концепти вербалізуються.

Концепт БАТЬКІВЩИНА проходить наскрізно у промовах Барака Обами та Хіларі Клінтон. Оратори виражають ці концепти по-різному. Наприклад, Хіларі Клінтон називає США *“the most extraordinary force for peace and progress”* [6], цю метафору вона використовує двічі у своїй промові. Вона яскраво виражає ставлення політика до країни і віру в її сили, які до того ж є мирними та прогресивними. Крім того, тут спостерігаємо алітерацію, звуки [p] та [f] звучать приємно і слухачі підсвідомо охоче сприймають даний вираз і вірять йому. Ще один випадок алітерації зустрічаємо у реченні *“...we will continue to keep the United States safe, strong and exceptional”* [6]. У даному випадку звук [s] акцентує увагу на кожному слові, тим самим підкреслюючи, що країна справді сильна, надійна та виняткова.

Барак Обама також використовує метафори для вираження концепту БАТЬКІВЩИНА, такі як *“America is a friend”*[7], *“the United States has been an anchor of global security”*[8] та *“a great nation, rooted in the cradle of civilization”*

[9]. За допомогою цих метафор Президент у своїх промовах створює виразний образ рідної країни, з якого видно, що він вірить у її дружність до інших країн та стабільність. З такою ж метою оратор використовує метафору у поєднанні з образним порівнянням: *“this country that we love will always shine as a light unto the world”* [7]. Ці засоби виразності у комплексі створюють світлий образ США.

Ще один концепт, що зустрічається у промовах даних політиків, це концепт ВІЙНА. Барак Обама вербалізує цей концепт, застосовуючи поєднання метафори, епітета та алітерації: *“bitter divisions of region and race”* [9]. Ця стилістична конвергенція наочно передає жахіття та гіркоту війни, що губить людей і землі, де вони проживають. Застосовуючи метафору *“this war has been one of the most extraordinary chapters of service in the history of our nation”* [9], американський Президент передає, що він відчуває стосовно війни, наскільки вона протирічить нормальному ходу життя, але разом із тим, вона все ж залишається частиною історії. Негативні сторони війни, які глибоко відчуває оратор, показані використанням епітету *“the lonely distance”* [9] та повторів *“You have endured tour after tour after tour of duty”* [9] та *“America’s men and women in uniform have fought block by block, province by province, year after year”* [9].

Цей же концепт Хіларі Клінтон виражає також за допомогою епітету *“confounding world”* [5]; про країну, яка пережила війну вона каже: *“a country scarred by war tyranny”* [5]. Ці засоби виразності глибоко передають розуміння оратора важкості наслідків війни. Згадуючи про жертви війни, Хіларі Клінтон використовує метафору *“our hearts break over each one”* [5] та асонанс *“we have new heroes to honor and more friends to mourn”* [5]. Ці стилістичні засоби і яскраво передають ставлення мовця до того, про що говориться, і разом з тим, не залишають слухачів байдужими.

Як видно з наведених прикладів і результатів дослідження, у розглянутих політичних промовах переважають лексичні та фонетичні засоби виразності у вираженні індивідуально-авторської модальності. Не можна сказати, що синтаксичні засоби не використовуються, вони менш численні. Стилiстичні засоби виразності яскраво та експресивно виражають ставлення мовця до предмету мовлення, адже вони утворюються як наслідок глибокого переосмислення автором певних понять. Але разом з тим, вони не ускладнюють розуміння висловлюваного, а навпаки, сприяють цьому.

Перспективною залишається розвідка використання синтаксичних засобів вираження індивідуально-авторської модальності у політичному дискурсі, адже і вони певним чином відображають ставлення мовця до предмету мовлення та впливають на сприйняття та переосмислення сказаного слухачами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ван Дейк Т.А. Язык, познание, коммуникация. / пер. с англ. / Т.А. ван Дейк. – М.: ВШ, 1989.
2. Воробьев В.В. Языковая личность и национальная идея // Народное образование. – 1998. – № 5. – С. 24 – 28.
3. Семенюк О.А. Основы теории мовой комунікації: навч. посіб. / О.А. Семенюк, В.Ю. Парашук. – К.: ВЦ «Академія», 2010. – 240 с.
4. Сергунина Т.А. Роль модальности в определении семантики высказывания и текста // Русское Языкознание. – Киев, 1990. – Вып. 20.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

5. Hillary Clinton Addresses Deadly Attack in Libya, 2012. Режим доступу: <http://foxnewsinsider.com/2012/09/12/transcript-video-hillary-clinton-addresses-deadly-attack-in-libya>
6. Secretary of State Hillary Clinton's testimony on Benghazi, 2012. Режим доступу: <http://www.foxnews.com/politics/2013/01/23/transcript-secretary-state-hillary-clinton-testimony-before-senate-committee/>
7. Barack Obama. Address at the Transfer of Remains Ceremony for the Victims of the Attacks on the U.S. Consulate at Benghazi, 2012. Режим доступу: <http://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barackobamabenghazivictims.htm>
8. Barack Obama. Address to the Nation on U.S. Military Action in Syria, 2013. Режим доступу: <http://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barackobamasyrianation.htm>
9. Barack Obama. Responsibly Ending the War in Iraq, 2009. Режим доступу: <http://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barackobamacamplejeune2009.htm>